

Р.В. Яковенко, канд. екон. наук, Ю.І. Шорохова, студ.
Кіровоградський національний технічний університет

Якість життя та соціальна політика в концепції людського потенціалу

У статті розглядаються проблеми рівня життя та бідності населення України з урахуванням специфіки розвитку соціально-економічних процесів на сучасному етапі.

рівень життя, якість життя, соціальна політика, бідність, людський потенціал

Якість життя населення набуває дедалі більшого значення в сучасних умовах, що відображається у застосуванні цього показника для оцінки рівня забезпеченості життя громадян, розробки державної політики щодо регулювання даного питання, виступаючи ціллю такої політики та критерієм, який дозволяє оцінити її ефективність. При цьому якість життя розглядається як визначальна компонента людського розвитку, але різні підходи до цієї проблеми зумовлюють різну інтенсивність застосування заходів державної політики.

Серед зарубіжних науковців, які досліджують проблеми рівня та якості життя людей, необхідно виділити таких представників як Ф. Роджерс, Дж. Форестер, А. Сен, Е. Тоффлер, Л. Туроу, Махбуб уль Хак, Т. Шульц, О. Дроздов, А. Сурінов тощо. Серед вітчизняних вчених це питання досліджують Е. Лібанова, А. Колот, М. Шаповал, В. Мандибуря, Л. Ткаченко, Д. Богиня, Н. Борецька, В. Постніков, О. Поплавська та інші.

Наукова новизна запропонованого матеріалу зумовлена відсутністю системних досліджень нового економічного поняття „людський потенціал”, за виключенням праць таких представників вітчизняної наукової думки, як М. Горожанкіна, О. Грішнова, С. Задорожна, О. Новікова, О. Стефанишин, А. Чухно. При цьому соціальна політика розглядається як виключна і загальна панацея зростання рівня життя суспільства та подолання бідності. Проте концепція людського потенціалу визначає інші пріоритети державної політики у сфері суспільно-економічного життя.

Основною проблемою, яка привертає увагу дослідників, є розробка ефективних механізмів та засобів впливу, спрямованих на забезпечення гідного рівня та якості життя населення. До цього моменту проблеми бідності та рівня життя в Україні не розглядались у концепції людського потенціалу, що підкреслює практичне та теоретичне значення наведеного матеріалу.

Метою статті є аналіз рівня життя населення України, адаптація набутого матеріалу до ключових положень концепції людського потенціалу та синтез отриманих результатів.

Ще А. Пігу писав, що природним індикатором, який дозволяє виміряти й оцінити суспільне життя, є гроші, а сам показник – це економічний добробут [9, с. 11]. При цьому добробут дедалі частіше розглядається як задоволення переважно нематеріальних потреб, а саме: інтелектуальних, культурних, духовних, соціальних, психологічних та потреб самореалізації людини.

У світовій практиці для аналізу рівня життя людей використовуються такі показники, як індекс якості життя та індекс розвитку людського потенціалу [8, с. 71].

© Р.В. Яковенко, Ю.І. Шорохова, 2012

Рівень життя в Україні визначається за такими показниками:

- стан розвитку людського потенціалу (індекс людського розвитку);
- рівень бідності;
- рівень доходів та витрат населення країни;

- заробітна плата;
- стан заборгованості із виплати заробітної плати;
- пенсійне забезпечення;
- соціальна допомога.

Розглянемо ці показники послідовно. Країни світу розподілені за такими категоріями ІЛР (індекс людського розвитку): з надзвичайно високим рівнем його розвитку (42 країни, у 2009 році – 38 країн), з високим рівнем (43 країни, у 2009 – 45 країн), з середнім розвитком (41 країна, у 2009 – 75 країн) та країни з низьким розвитком (41 країна, у 2009 – 24 країни). Україна займає 69 місце, у 2009 році – 85 місце в світі [15].

Індекс людського розвитку в кожній з 169 держав вираховується, виходячи з:

- здоров'я і довголіття, вимірюванні показника очікуваної тривалості життя при народженні;
- доступу до освіти, вимірюванні рівня письменності дорослого населення і сукупного валового коефіцієнту охоплення освітою;
- гідного рівня життя, вимірюваного величиною валового внутрішнього продукту (ВВП) на душу населення в доларах США за паритетом купівельної спроможності (ПКС).

Звіт з розвитку людського потенціалу 2010 року включає новий показник вимірювання гендерної нерівності, який бере до уваги рівень материнської смертності та присутність жінок у парламенті. Також у Звіті введений багатовимірний показник бідності, який оцінює бідність не лише з огляду на рівень прибутків, а й враховує численні фактори на рівні домашніх господарств – від основних життєвих стандартів – доступу до шкільної освіти, чистої води і медичної допомоги. З огляду на методологічні уточнення в обрахуванні формули ІЛР, рейтинг країн 2010 року несумісний з рейтингами у попередніх Звітах [16, с. 1–2].

За показником здоров'я і довголіття Україна в рейтингу посідає 104 місце, хоча тривалість життя у 2010 році збільшилась з 68,2 років до 68,6 років. Найбільшою вона є у країнах з найвищим рівнем ІЛР: Японія – 83,2 роки, Гонконг – 82,5 років.

За показником доступу до освіти Україна посіла 17 місце з середньою тривалістю навчання у 11,03 роки. Індекс освіти в Україні – 0,795, тоді як світовий – 0,436, тобто Україна перевищує його в 1,8 разів.

За показником гідного рівня життя або валового національного доходу на душу населення за паритетом купівельної спроможності (ПКС) у доларах США Україна посідає 90-те місце (з показником 6535 дол. США) [10]. У середньому в світі цей показник становить 10631 дол. США (за ПКС), що в 1,6 рази більше, ніж в Україні.

Отже, відносно зростання людського потенціалу в Україні супроводжується погіршенням професійно-кваліфікаційної структури зайнятих. Руйнування високотехнологічних і переважання низькотехнологічних виробництв зумовлюють зменшення зайнятості в науці, еміграцію висококваліфікованих інженерно-технічних працівників і збільшення малокваліфікованої праці представників найпростіших професій. Так, за період 1999–2005 рр. (тобто за роки економічного зростання), істотно зменшилась чисельність професіоналів, спеціалістів, технічних службовців, кваліфікованих аграріїв, операторів і складальників устаткування та машин, і водночас збільшилась чисельність робітників найпростіших професій [16, с. 8–9].

Крім того, на думку А. Чухна „... цей показник більше розкриває спроможність людини до виробничої діяльності і зовсім недостатньо характеризує її громадянську активність” [21, с. 197].

За міжнародним критерієм межа бідності – \$2 добових витрат на одну особу або \$60 на місяць. Межа злиденності – \$1,25 добових витрат на одну особу або \$38 на місяць [14]. В Україні межа бідності складає 922 грн. на місяць, що становить за діючим у грудні курсом близько \$3,8 добових витрат на одну особу [5]. У багатьох країнах величина прожиткового мінімуму дорівнює мінімальній заробітній платі. У 2009 році до цих країн приєдналася Україна [4]. За даними європейської соціологічної служби „Євробарометр”, за

межею бідності знаходяться близько 78% населення України. Частка населення із середньодушовими загальними доходами на місяць нижче прожиткового мінімуму за 2010 рік збільшилася порівняно з 2009 р. у 1,5 рази і склала 24% [10].

За результатами опитування „Українського демократичного кола”, в кінці січня 2011 року майже 62% українців стали жити гірше і відчують на собі незадовільний матеріальний стан. Кожній десятій українській родині (11,2%) не вистачає грошей навіть на їжу, а двом п'ятим (41,3%) якщо є за що купувати їжу, то нема коштів на одяг чи взуття при тому, що абсолютну більшість населення (97,5%) тією чи іншою мірою хвилює зростання цін.

Наступний показник – доходи населення – це сукупність коштів і витрат у натуральному виразі для підтримання фізичного, морального, економічного й інтелектуального стану людини [6, с. 61]. За даними Держкомстату України за 2010 рік, порівняно з попереднім роком, номінальні доходи населення зросли на 19,6%. Наявний дохід, який може бути використаний населенням на придбання товарів та послуг, збільшився на 20,4%, а реальний наявний дохід, з урахуванням цінового фактору, – на 11,0%.

Базовим державним стандартом у сфері доходів населення є прожитковий мінімум [2], зокрема у розрахунку на місяць на одну особу. На основі споживчого кошику розраховувався прожитковий мінімум, який і є межею бідності.

У Конвенції МОП № 117 „Про основні цілі і норми соціальної політики” зазначено: „При визначенні прожиткового мінімуму беруться до уваги такі основні потреби сімей працівників, як продукти харчування та їхня калорійність, житло, одяг, медичне обслуговування та освіта” [14].

Динаміка змін сімейного бюджету за 2008–2010 рр. свідчить про те, що за ці роки ціни на харчування зросли в два рази. Причому їх ріст був найвищим саме на ті продукти, які частіше всього виставляються на стіл пересічного українця. Особливість вартості продуктів харчування у тому, що їх ціни в Україні дорівнюють, а то й вищі за ціни у таких країнах як США чи Іспанія. При цьому необхідно враховувати, що мінімальна заробітна плата в Україні встановлена з 1 січня 2011 р. – 941 гривня. У той же час вона становить 600 євро (близько 6000 грн.) в Іспанії або 1560 доларів (12480 грн.) в США.

Мінімальна зарплата встановлена в 20 з 27 країн ЄС, за виключенням Данії, Швеції, Фінляндії, Німеччини, Італії, Австрії та Кіпру. Середньомісячна (номінальна) заробітна плата в Україні становила за 2010 рік 2124 грн. (близько 210 євро) проти 1906 грн. за 2009 рік.

Залишається значною диференціація рівня оплати праці найманих працівників різних видів економічної діяльності та регіонів. Привертає увагу те, що найбільші рівні заробітної плати з року в рік спостерігаються у сфері послуг (фінансових, транспортних, посередницьких тощо), а не в сфері матеріального виробництва. Це свідчить про зростання ролі сфери послуг, та поступове їх домінування в сфері національного виробництва, що характеризує формування засад постіндустріального господарства, середовища найповнішої реалізації людського потенціалу.

Найвище оплачуваними є працівники авіаційного транспорту та фінансових установ, зайняті на виробництві продуктів нафтоперероблення та в сфері добування паливно-енергетичних корисних копалин. Рівень оплати праці у цих видах економічної діяльності перевищив середній по країні більше ніж у 2 рази.

Значно нижчою залишається заробітна плата працівників сільського господарства, рибальства та рибництва, установ охорони здоров'я та соціальної допомоги. Серед регіонів найнижчою у 2010 р. була заробітна плата у Тернопільській (2041 грн.), Волинській (1995 грн.) та Чернігівській (1951 грн.) областях. Найвищий її рівень (4174 грн.) спостерігався у м. Києві [10].

На 1 січня 2011 року заборгованість із виплати заробітної плати становила 1218,1 млн. грн., тобто за грудень вона зменшилась на 9,2%, а з початку року зменшилась на

11,3%. Заборгованість із виплати заробітної плати зросла за 2010 р. у рибальстві та рибацтві – 194,5%, в операціях з нерухомістю – 113,6%, у державному управлінні – 112,2% та фінансовій діяльності – 105,0%.

Найбільше вона зменшилась у лісовому господарстві – 15,8% заборгованості на 1 січня 2011 р., сільському господарстві – 59,9% та у сфері культури та спорту, відпочинку та розваг – 53,5%. На 1 січня 2011 р. найбільше не виплачено заробітної плати у Луганській (4,0% до загальної кількості працівників) та Кіровоградській (4,5%) областях. Така ситуація є абсолютно неможливою і свідчить про тотальне моральне падіння суспільства, що вимагає відтворення морально-етичної складової людського потенціалу.

За оперативними даними до Пенсійного фонду з усіх джерел фінансування у 2010 році надійшло 183564,2 млн. грн., що в порівнянні з відповідним періодом минулого року більше на 23,7%. Дефіцит бюджету Пенсійного фонду за 2010 рік, за останніми даними уряду, збільшився, порівняно з очікуваним результатом на 26,6 млрд. грн. до 37,482 млрд. грн. На 1 січня 2011 року середній розмір пенсійної виплати становить 1151,93 грн. При цьому, за інформацією Міністерства соціальної політики, середня пенсія чоловіка в Україні становить 1327 грн., а жінки – 827 грн. [11].

Чисельність пенсіонерів усіх категорій на 1 січня 2011 року становить 13738,0 тис. осіб – це майже 30 відсотків загальної чисельності населення. При цьому, приблизно 64% пенсіонерів на сьогодні – жінки, а кількість працюючих у країні постійно знижується і на сьогодні становить 14400 тис. працюючих людей.

Пенсійна реформа передбачає поступове зростання нормативного стажу роботи на 10 років та запровадження нового порядку нарахування пенсії за віком у мінімальному розмірі, що є недопустимим в умовах низької тривалості життя і призведе до зниження рівня пенсійного забезпечення та рівня життя в цілому.

У січні-грудні 2010 року призначено субсидії для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг 1766,8 тис. сімей, що становило 78,3% від загальної кількості сімей, які звернулися за субсидіями. Порівняно з відповідним періодом 2009 року, кількість сімей, яким призначено субсидії, збільшилась на 41,4% [12].

Серед регіонів найбільший розмір призначеної субсидії спостерігався у Закарпатській, Івано-Франківській та Рівненській областях (256,3 та 244,2 грн.), найменший – в АР Крим та м. Севастополі (75,3 та 77,1 грн. відповідно).

Ще одним показником, який характеризує рівень та якість життя є індекс якості життя. Це – комплексний показник, який характеризує рівень суспільного розвитку, якого досягла країна. Він розраховується за визначеними критеріями за 100-бальною шкалою. Такими критеріями є вартість життя, відпочинок і культура, економіка, навколишнє середовище, свобода, здоров'я, інфраструктура, ризик і безпека, клімат [8, с. 71].

За оцінками експертів на сьогодні якість медичних послуг в Україні не відповідає вимогам часу. Так, коефіцієнт дитячої смертності в 2,5 рази вище, ніж у дорослих і в 1,3 рази вище, ніж у „нових” країнах ЄС. Рівень передчасної смертності в 3 рази перевищує аналогічний в країнах ЄС (648 проти 220 випадків на 100 000 осіб). Рівень смертності від туберкульозу в Україні складає понад 21 випадок на 100 000 осіб, тоді як у країнах ЄС – 1,1 випадок на 100 000 громадян. В Україні найвище в Європі природне скорочення чисельності населення (4,4 на тисячу населення в 2010 р.). Ні про яке відтворення здібностей людини не можна вести мову, якщо має місце вимирання населення країни. Тому визначальне завдання соціальної політики сьогодні – це зупинення депопуляції.

Диспропорції також проявляються у тому, що 80% медичних послуг споживає 20% найбільш забезпечених і здорових громадян, а на 80% „бідних і хворих” залишається лише 20%. Через високі особисті витрати населення на послуги охорони здоров'я 18,5% людей взагалі не можуть отримати необхідну медичну допомогу.

За даними Комітету з питань протидії ВІЛ-інфекції, СНІД та іншим соціально-небезпечним хворобам МОЗ України, в країні щоденно реєструється 48 випадків інфікування ВІЛ. Тобто, щорічно кількість ВІЛ-інфікованих зростає на 10%.

Представництво ПРООН в Україні заявило, що офіційна статистика в країні не відображає реальності, оскільки 7 з 10 ВІЛ-інфікованих людей не знають про це. Реально можна вести розмову про 360 тис. інфікованих щорічно, що свідчить про те, що в країні найактивніша та найшвидша епідемія ВІЛ у Європі.

За інформацією ВООЗ, Україна опинилась на п'ятому місці серед самих питущих країн. Пересічний мешканець України за рік випиває майже 60 літрів пива, у результаті чого за останніх 10 років пивних алкоголіків у країні стало вдсятеро більше. Алкоголь посідає третє місце серед причин побутової смертності в країні. За даними „Союзу споживачів України” від отруєнь харчовими продуктами та вживання алкоголю щорічно гине понад 10 тис. жителів України.

Кількість зареєстрованих безробітних на 1 січня 2011 року становила 544,9 тис. осіб (серед них 296,0 тис. жінок, 231,2 тис. молоді до 35 років, 115,4 тис. осіб, які потребують особливого соціального захисту, та 236,1 тис. осіб, які проживають у сільській місцевості) або 30,7% усіх безробітних працездатного віку, визначених за методологією МОП [13].

До цього додався процес поляризації колишнього егалітарного суспільства, який характеризується, з одного боку, стрімкою концентрацією коштів та майна в руках нечисленних груп населення, з іншого – прогресуючим збільшенням масштабів бідності та знедоленості широких верств. Основною характеристикою соціальної диференціації виступає децільний коефіцієнт диференціації, який показує, у скільки разів мінімальний дохід 10% найбільш забезпечених верств населення перевищує максимальний дохід 10% найменш забезпечених [20, с. 294]. В Україні в 2010 році децільний коефіцієнт диференціації склав 32,7 [19], хоча його значення не повинно перевищувати 6.

І хоча бідність з'явилась у країні не сьогодні і не є наслідком виключно трансформаційної кризи та прорахунків у проведенні реформ, нині вона перетворилася на один із найважливіших чинників формування соціальної напруги і соціальної нестабільності в суспільстві, стрімкого зниження народжуваності, зростання обсягів еміграції, включаючи нелегальну, погіршення стану здоров'я та зростання смертності, посилення процесів депопуляції.

В Україні формуються передумови так званої хронічної, „спадкоємної” бідності – діти з бідних сімей приречені на таке ж бідування у дорослому житті; вони не мають можливості належним чином задовольнити необхідні потреби своїх нащадків, і ті теж будуть бідними. Фактично бідність вже стала тією нездоланною перепорою, що унеможлиблює сталий соціально-економічний розвиток України.

У концепції розвитку людини обґрунтовано, що економічне зростання є необхідною, але не достатньою умовою (чинником) підвищення добробуту населення [18, с. 67]. Визначальним фактором при цьому є еволюційна трансформація усіх виробничих відносин, зміни в процесі праці, зникнення важкої фізичної праці та домінування праці розумової і творчої. Діяльність держави має спрямовуватись при цьому на сприяння пришвидшенню еволюційних перетворень в процесі суспільної праці, створення умов для творчого розвитку людини в процесі економічної діяльності, оскільки, насправді, саме праця а не соціальна політика є джерелом відтворення здібностей людини та розвитку її потенціалу.

Державна соціальна політика, орієнтована на підвищення рівня життя всіх верств населення (незалежно від їх майнового положення), повинна бути пов'язана з такими задачами стабільного економічного розвитку, як забезпечення реального зростання виробництва, поліпшення ситуації на національному ринку праці, стримування інфляційних процесів, ефективне використання бюджетних коштів і засобів спеціальних позабюджетних фондів. Саме ефективний економічний розвиток на макрорівні закладає фундамент соціального розвитку країни і зрештою визначає рівень добробуту її населення.

У відповідності до концепції людського потенціалу, до пріоритетних напрямів

відтворення людського потенціалу, поряд з відтворенням продуктивних якостей людини (здатності до праці, матеріального забезпечення, умов життя і т. і.), дедалі зростаючу роль відіграє відтворення нематеріальних факторів розвитку людини (культурних, соціально-психологічних та духовних), що зумовлено випереджаючим зростанням сфери послуг, тобто нематеріального виробництва, галузі якого безпосередньо служать розвитку людини, її розумових і фізичних здібностей [16, с. 5].

Підвищення добробуту населення, як чинник відтворення робочої сили, здійснюється в Україні внаслідок соціальної політики держави, яка має обмежений характер і спрямована на відтворення фізіологічних параметрів людини. Заходи щодо забезпечення всебічного розвитку людини, тобто відтворення людського потенціалу, здійснюються недержавними суб'єктами економіки та власне особою через усвідомлення потреби саморозвитку, розширення її культурних, соціальних та освітніх потреб. Повноцінний розвиток людини та відповідне відтворення людського потенціалу здійснюється внаслідок поєднання ефективної соціальної політики і трансформації суспільної свідомості в розрізі управління власними видатками, за умови функціонування та якісного зростання розвинутого виробничого сектору [17, с. 180].

Подальші дослідження у обраній царині дослідження дозволять деталізувати заходи, структуру та роль державної політики в процесі відтворення людських здібностей та зростання людського потенціалу, поглибити поділ факторів відтворення людського потенціалу на ринкові, державні та еволюційні.

Список літератури

1. Конституція України : Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року, зі змінами, внесеними згідно із Законом № 2222-IV від 08.12.2004 // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 2. – С. 21–23.
2. Закон України „Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії” від 5 жовтня 2000 року № 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rada.gov.ua>.
3. Закон України „Про оплату праці” від 24 березня 1995 року №108/95 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rada.gov.ua>.
4. Закон України „Про внесення змін до Закону України „Про Державний бюджет України на 2009 рік”” від 06.11.2009 № 1715-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rada.gov.ua>.
5. Указ Президента України „Про Стратегію подолання бідності” від 15 серпня 2001 року № 637/2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rada.gov.ua>.
6. Завіновська Г. Т. Економіка праці : навч. посіб. / Г. Т. Завіновська. – К. : КНЕУ, 2003. – 300 с.
7. Поплавська О. Бідність населення : шляхи запобігання та подолання наслідків / О. Поплавська // Україна : аспекти праці. – 2007. – № 2. – С. 40–45.
8. Постніков В. С. Якість життя населення як індикатор ефективності державного регулювання якості життя / В. С. Постніков // Економіка та держава. – 2010. – № 11. – С. 71–74.
9. Суринов А. Е. Доходы населения. Опыт количественных измерений : учеб. / А. Е. Суринов. – М. : Финансы и статистика, 2000. – 432 с.
10. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.
11. Офіційний сайт Пенсійного фонду України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.pfu.gov.ua.
12. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.dcz.gov.ua.
13. Інформаційне бюро державної служби зайнятості [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.trud.gov.ua.
14. Конвенції і Рекомендації Міжнародної організації праці. – Т.1–2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ilo.org/>. – Конвенція МОП „Про основні цілі і норми соціальної політики” № 117.
15. Міністерство праці та соціальної політики України / Національна академія наук України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.cpsr.org.ua.
16. Яковенко Р. В. Відтворення людського потенціалу в умовах трансформаційної економіки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.01 „Економічна теорія та історія економічної думки” / Р. В. Яковенко, К., 2011. – 19 с.
17. Яковенко Р. В. Відтворення людського потенціалу в умовах трансформаційної економіки : дис. ... кандидата екон. наук : 08.00.01 / Яковенко Роман Валерійович, К., 2011. – 213 с.
18. Дроздов О. А. Модернизация экономики современной России : к вопросу о теоретических основах /

- О. А. Дроздов // *Materialy VII mezinárodní vědecko–praktická konference* [„Aktualní vymoženosti vědy – 2011“]. (Praha, Čechy, 27 června – 5 lipna 2011 r.). – Praha : Publishing House „Education and Science” s.r.o., 2011. – Díl 6 : *Ekonomické vědy*. – С. 65–69.
19. Міжнародна економічна статистика [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://statinfo.biz>.
20. Яковенко Р. В. Національна економіка : навч. посіб. / Роман Яковенко. – [2-ге вид., випр.] – Кіровоград : «КОД», 2010. – 548 с. : іл.
21. Чухно А. А. Твори : у 3 т. / НАН України, Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Наук.-дослід. фін. ін-т при М-ві фін. України / Чухно А. А. – К., 2006. – Т. 2 : Інформаційна постіндустріальна економіка : теорія і практика. – 2006. – 512 с. – Бібліогр. : С. 502–510.

Р. Яковенко, Ю. Шорохова

Качество жизни и социальная политика в концепции человеческого потенциала

В статье рассматриваются проблемы уровня жизни и бедности населения Украины с учётом специфики развития социально-экономических процессов на современном этапе.

R. Yakovenko, J. Shorokhova

Quality of life and social policy in a human potential concept

The article looks out the problems of level of living and poverty of Ukrainian population according to the features of development of socially-economic processes nowadays.

Одержано 19.09.12